

Veres Pálné - Hermin Beniczky'nin Hayatı ve Macaristan'da Kız Çocuklarına Öğrenim Görme Hakkı Mücadelesi

Received/Geliş: 20/06/2017
Accepted/Kabul: 03/11/2017

Naciye GÜNGÖRMÜŞ*

Öz

Hermin Beniczky Avusturya-Macaristan İmparatorluğu sınırları içindeki Nograd Eyaleti'nde, Lázi'de dünyaya gelmiştir. Evlendikten sonra Macar geleneklerine uygun bir biçimde eşinin adını ve soyadını almıştır. Pál Veres, Budapeşte'deki Macar Parlamentosu üyeliğine de seçilmiş önemli bir politikacı ve yerel idarecidir. Macaristan'da kız çocuklarının da düzenli eğitim almaları için mücadele eden Veres Pálné-Hermin Beniczky geniş vizyona sahip bir eğitimci ve Macar Ulusal Kadın Eğitim Derneği'nin de kurucularındandır. En dikkat çekici faaliyeti 1867 yılında Macaristan'daki ilk örgün kız eğitim okulunu açmasıdır. O zamana kadar genelde aristokrasi sınıfına mensup veya daha sonraki dönemlerde burjuva ailelerinin kızları ancak özel öğretmenlerden bazı dersler alabiliyorken onun girişimleri sonucunda artık isteyen kız çocukları erkek çocukları gibi örgün eğitim sisteminden yararlanabilme imkanına kavuşmuş; mezunlar içinden bazıları öğretmenlik dahi yapma hakkını da kazanmışlardır. Bu olağanüstü öncü kadın Macar toplumundaki kız çocuklarının eğitiminin önemine dikkat çekmiş, eğitimde ve de diğer alanlarda kadınların haklarının kazanılmasında da etkin rol oynamıştır.

Anahtar kelimeler: Veres Pálné-Hermin Beniczky, Öncü Macar Kadınlar, Macaristan'da İlk Kız Okulu, Imre Madách

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve tarih-Coğrafya fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Hungaroloji Anabilim Dalı; ngungormus@ankara.edu.tr

Veres Pálné - Hermin Beniczky's Life and Struggle For The Right of Education For Girls in Hungary

Abstract

Hermin Beniczky was born in Lázi, Nograd Contry, then part of the Austrian-Hungarian Empire. After her marriage, according to Hungarian traditions, she wore the name of her husband Pál Veres ("né" means 'wife of'). Pál Veres a political leader and later a Member of Parliament in Budapest. Veres Pálné-Hermin Beniczky was a visionary educationalist and known for promoting women's rights, opening the first secondary school for women in Hungary and founding the Hungarian National Association for Women's Education. Veres Pálné, a learned woman herself, founded the first school of secondary education for girls in Hungary in 1867. The upper bourgeoisie and aristocratic families whose daughters were her student did not see a practical use for their daughters to attend beyond a certain age. The superior-level classes were viewed as only useful for young women who intended to become school teachers themselves. This remarkable person, sowed the seed in Hungary for women's education and the elevation of women's rights.

Keywords: Veres Pálné- Hermin Beniczky, leader Hungarian women's, The first secondary school for women in Hungary, Imre Madách

Macaristan'da Kadının Eğitimi Konusunun Seçilme Nedeni

Macar Kültür Tarihi açısından olaya baktığımızda, o dönemde toplumdaki çok az sayıda kişinin eğitim düzeyi ileri seviyededir; kadınların eğitimi ise ancak özel imkanlar ve çabalar doğrultusunda gerçekleştirilebildiğinden neredeyse yok denecek kadar düşüktür. Çünkü Macaristan'da neredeyse 19. yüzyılın ortasına kadar okuma yazma oranı çoğunlukla yüksek soylu, küçük soylu veya burjuvazi kesimine mensup erkek nüfusta yoğunlaşmış ve yine bu sosyal kesime mensup ailelerin bir kısmında kız çocuklarına özel öğretmenlerden ve ancak bazı konularda özel dersler aldirarak onların eğitim ve kültür seviyesini geliştirme imkanı sunulmuştur. Bu çok dar bir kesimi dikkate almaz isek, o durumda, Macar kadınının eğitim düzeyinin neredeyse yok denecek kadar düşük olduğu da söylenebilir.

19.Yüzyılda Macaristan'daki Eğitim Sistemine Genel Bir Bakış

Macar toplumunda kadının eğitim meselesi konusunun gündeme gelmesi daha ziyade 19. yüzyıla özgü bir olgudur aslında ve bu çalışmanın ana konusu olan *Hermin Beniczky* ya da diğer adıyla *Veres Pálné'in* yaşadığı dönemde Macar kadınının eğitimi için verdiği mücadelenin daha iyi anlaşılabilmesi adına o dönemde Macaristan'da kadınlar için verilen mücadeleleri iki ana başlık altında toplamamın daha doğru olacağı düşüncesindeyim.

Buradan hareketle bu çalışmada Macar kadının eğitimi konusu iki ayrı başlık altında verilmiştir. İlk dönem daha ziyade genel hatlarıyla 1848-49 Macar bağımsızlık mücadelesi öncesi kadın hareketleri üzerinde yoğunlaşırken, ikinci ana başlık ise 1860'lı yıllarda başlayan ve Bayan Veres Pálné adıyla adeta özdeşleşen kadınların eğitim mücadelesi şeklinde irdelenmiştir.

1860 Öncesinde Macaristan'da Kadınların Eğitim Durumuna Dair

Veres Pálné yani Hermin Beniczky'nin yaşadığı 19. yüzyılda ve bilhassa da Reform Dönemi'ne kadarki Macaristan'da kız çocuklarının eğitim durumuna baktığımızda görülen şu ki soylu ve varlıklı kentsoylu, burjuva sınıfının kız çocuklarının bir kısmı özel öğretmenlerden, mürebbiyelerden aldıkları özel derslerle okuma yazma öğrenebiliyor; onun yanı sıra ailenin durumuna göre yabancı dil, şan, edebiyat, müzik veya ev idaresi, çocuk eğitimi gibi konularda da özel dersler alarak kendilerini geliştirme imkanına sahiptiler.

Ancak bu ayrıcalıklı zümreye mensup olmayan genç kızların ve kadınların hayatına yön veren erkekler, yani orta ya da alt sınıfa mensup beylerin yaygın görüşüne göre kadınların çalışması gereksizdir; onların anlayışına göre bir kadın, kocasının kazancı ile aile geçindirmeyi ve yetinmeyi bilmeliydi başka bir ifadeyle "kadının yeri evidir" anlayışı hakimdi. Yine de herhangi mücbir bir sebeple eğer bir kadın çalışmak zorunda kalırsa o zaman ailenin durumunun kötüye gittiği ya da ahlaki bir zafiyet söz konusu olduğu düşünülüyordu (Nyári, 2013, 7-9).

Diğer yandan sayıca az olan zengin, aristokrat ailelere mensup kız çocukları, genç kızlar en azından temel eğitim görme konusunda biraz daha şanslıydılar; onların ailelerinin yanında özel öğretmenlerden özel ders almak kadar mensubu oldukları dinî cemaatlerin özel okullarında yatılı öğrenci olarak temel konularda eğitim alabilme imkanları da vardı; ancak orada da en fazla 15-16 yaşına kadar özel dersler ile yeteneklerini geliştirecek veya heveslerini giderecek konularda eğitim görebiliyorlardı. Sonrasında ise genelde evlenme yaşı gelen kızların kendilerine uygun kişilerle evlendirilmesi için hali vakti yerinde ve sosyal çevresi geniş olan ailelerin kızları salon davetlerinde, balolarda, operalarda en gösterişli kıyafetlerini giyerek uygun eş adayını arayıp bulunca evlenirdi; ve evlenince ise çok istisnai durumlar haricinde kızlık adını kullanmayıp bildiri konusundaki örnekte de olduğu gibi eşlerinin adı ve soyadıyla bilinir öyle tanınırlardı yani....filancanın falancanın hanımı olurdu Macar kadını: Hermin Beniczky Pál Veres ile evlenince *Veres Pálné* (-né eki birinin hanımı anlamına gelir) yani bay *Pál Veres'in hanımı* örneğinde de olduğu gibi.

Üst sınıfa mensup ve her biri kendi sosyal çevresine, işine veya yeteneğine göre eğitim görmüş olan aristokrat beyler, baronlar, kontlar ise 18. veya 19. yüzyılda bilhassa kendi çevrelerindeki bir genç kızın, bir kadının belirli konularda mutlaka eğitim almış olmasını evlilik için şart koşuyordu ve ayrıca edebiyat ya da sanatla ilgilenen kızlar daha tercih edilirdi; çünkü o dönemde, Macar aristokrasi mensupları Fransızca, Almanca gibi dilleri kullanıyorlardı ve bunun için de evlenecekleri kadının yabancı dil bilmesine önem veriyorlardı. Macarca ise alt sınıfların, halkın diliydi.

En alt tabakaya mensup, kırsalda yaşayan veya şehirde hizmet sektöründe çalışanların kız çocuklarının ise okuma yazma öğrenmesine zaten gerek görülüyordu bile. İşte bu gibi farklılıklar nedeniyle daha çok 19. yüzyılda yaygın olarak karşımıza çıkan kadınların kendi hak ve özgürlükleri için verdikleri mücadelelerin başında genelde üst sınıfa mensup eğitilmiş, hali vakti yerinde olan kadınlar gelir. Ayrıca o dönem Macaristan'da baş gösteren diğer toplumsal, siyasal faaliyetler ile de yakından ilgilidir kadınların eğitimi ve hak mücadelesidir. Ancak o dönemde bu alandaki tüm girişimler neredeyse hep aristokrat iadene gelen hanımlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Ailevi konumları itibarıyla rahat yaşayabilmek için pek çok imkana sahip bu hanımların bir kısmı, ülkedeki toplumsal geri kalmışlığın nedeninin sadece ekonomik imkansızlıklardan kaynaklanmadığını, bu durumun aslında eğitim ve kültürel alandaki geri kalmışlıkla da ilgili olduğunu idrak edebilmiş yurtsever ve mücadeleci kadınlardır aynı zamanda (Kozári, 2005, 3-6; Nyári,2013,7-11).

Bu öncü, yenilikçi kadınların içinden özellikle Macar eğitim sisteminde önemli rol oynamış isimlerin başında Karacs Ferencné Éva Takács gelir öncelikle. Kendisi, bugünkü anlamda ilk Macar kadın hakları savunucusu ve Macar kadınının erkeklerle eşit eğitim alma mücadelesinin başını çekendir. *Karacs Ferencné Éva Takács* (1780-1845) ilk başlarda yazılarıyla kadın-erkek eşitliği fikrinin savunuculuğunu yapmıştır. 1822'de "Tudományos Gyűjtemény" adlı dergideki makalesinde ilk kez kadının toplum ve kültür hayatında üstlendiği rolün öneminden söz ettiğini görüyoruz. Diğer taraftan aynı dönemde Macar kadınlarının, kız çocuklarının aile ortamında imkanlar dahilinde özel

eğitmenlerle belirli bir düzeyde eğitim almalarının yeterli olduğunu savunan eğitimci István Kultsár'ın "*kadınlar, evinde olmalı ve eşiyle, çocuğunun eğitimi ve yetiştirilmesiyle ilgilenmeli; eşinin kazancı doğrultusunda ev işlerini idareli bir şekilde yürütmeli ve bu kadarıyla yetinmelidir ...*" tarzındaki düşünce anlayışına karşı çıkan yazılar da kaleme alan Éva Takács, kız çocuklarının da erkek çocukları gibi düzenli eğitim almasını, hatta birlikte eğitim görmelerinin, karma okullarda okumanın kız çocuklarına hayatta zorlandıkları noktalarda doğru karar verme yetisini kazandıracığını; kız çocuklarının sadece aile hayatı, ev idaresi için eğitim almayı aynı zamanda kendi ekmeğini kendisi kazanacak şekilde meslek edindirme eğitimi görmeleri gerektiğini de savunmuş ve kendisi de bir anne olarak kendi kızının ilgisi, talebi ve yeteneği doğrultusunda özel eğitmenlerden ders alması konusunda elinden geleni yapmış bir kadındır. Pedagojik ve politik içerikli yazıları da bulunan Éva Takács-Karacs kadınların eğitimi konusundaki mücadelesine 1840'lı yıllarda Klára Leövey ve Blanka Teleki ile devam etmiştir (Kozári, 2005,46; Nyári, 2013, 3-5; Cultura,MTI, 2015,1-3; Schuller, 2015, 115; MTA, 2016,2/7).

Kızı eğitimci ve yazar Teréz Karacs (1808-1892) da bu önemli misyonu aynı doğrultuda sürdürmüştür. Onun da annesi gibi kadın hakları üzerine çevirileri, şiirleri, pedagojik veya politik içerikli yazıları vardır. T. Karacs, 1840'lı yıllarda kadınların eğitimi mücadelesini bu alandaki diğer önemli isimlerin başında gelen Klára Leövey ve Kontes Blanka Teleki ile birlikte sürdürmüştür. (Schuller, 2015, 1/5,2/5; MTA, 2016,2-3).

Bunun neticesinde 1846'da Reformasyon Kilisesi'nin de talebiyle Kuzey Macaristan'da Miskolc'da, ilk Özel Kız Okulu kurulur ve bu okulda ilk defa aristokrasi sınıfına mensup olmayan kızlar, burjuvazi kesimin kızlarının da eğitim görmesi sağlanır; ayrıca bu okulda çağdaş pedagojik ilkeler doğrultusunda Macarca eğitim verilir, yani eğitim dili resmen ilk kez Macarcadır ve burada gözleme dayalı, uygulamalı bir eğitim sistemi takip edilir. Okulun adı kısa zaman içinde sadece bütün ülkede değil dışarıda da duyulur. Öyle ki Teréz Karacs, Macar İhtilali'nin en ateşli günlerinde, 20-24 Temmuz 1848'de Münih'te düzenlenen Eğitim Kongresi'ne davet edilir. Teréz Karacs olağandışı şekilde, yanında erkek olmadan tek başına bir kadın olarak seyahat eder ve etkinliğe katılır ve böylece ilk kez erkek eğitmenler ile kadın eğitmenler, mürebbiyeler temsil düzeyinde de olsa eşitlenmiş olur.

Ne var ki 1849'daki ağır yenilgiyle birlikte özel imkanlarla ayakta duran okulun da sonu gelir ve maddi sıkıntılara daha fazla göğüs geremeyince 1859'da Miskolc'daki Reformasyon Kilisesi'nin de destekleyemediği okulu kendi imkanları ile faaliyetlerine devam edemeyip kapanınca T. Karacs Macar kültür tarihinden çok önemli bir yere sahip Kolozsvár'a giderek oradaki Temel Kız Eğitim Okulu'nun idareciliğini devralmış ancak oradan da ayrılıp daha sonra ise Peşte'ye döndüğü ve Teleki ailesinin mürebbiyesi olduğu ve 80 yaşına kadar da özel öğretmen olarak ders vermeyi sürdürdüğü biliniyor (Kozári, 2005, 46-47).

19. yüzyılın diğer önemli başka bir Macar eğitim gönüllüsü Kontes Blanka Teleki (1806-1862) ise aslında ilk Kız Eğitim Okulu kurulması fikrini ortaya atanların başında gelir. Öncelikle aydın bir kadın olan ve hatta 1828 yılında Buda'da Angyalkert (Melekler Bahçesi) adı altında ilk çocuk yuvasını –kreşini açmış olan teyzesi Teréz Brunszvik'in etkisiyle kadınların erkeklerle eşit şartlarda eğitim görmesi fikrini ve faaliyetini hayat felsefesi haline getirmiş bir aristokrat kadındır Kontes Blanka Teleki. Dönemin gazetelerinde kadınların eğitimi, kadın-erkek eşitliği ile ilgili çok sayıda makalesi yayımlanmış; üstelik daha 1846 tarihinde, siyasî boyuttaki özgürlük hareketinin hemen arifesinde, Peşte'de, Klára Leövei ile beraber özel Kız Eğitim Okulu'nu açarlar (Kozári, 2005, 46-49; MTA, 2016, 2-3).

Ancak kız çocuklarının eğitimi için açılmış olan bu eğitim kurumları ne yazık ki 1848 Macar bağımsızlık mücadelesinin yenilgisinden sonra kapanır, kapatılır. Çünkü 12 Nisan 1848 tarihinde, ayaklanmanın en sıkıntılı zamanında Klára Leövei 'ın yönetimindeki Blanka Teleki'nin okulunun öğrencileri ayaklanmanın simgesi haline dönüşmüş olan 12 maddelik mart bildirisinden yola çıkarak bir kadın hakları bildirisi hazırlarlar ve o bildirmede özellikle ülkenin bağımsız, özgür olabilmesi için her şeyden önce o ülkedeki kadınlarının özgür olması gerektiğini iddia ederler; kadın-erkek eşitliğini savunurlar ve öncelikle eğitimde, sosyal hayatta fırsat eşitliğini talep ederler;özetle kadınları özgür, bağımsız ve eğitilmiş zaman bir toplumun özgür,ve bir ülkenin de tam manasıyla bağımsız olamayacağını iddia ederler zira.Bu talihsiz olayın ardından Klára Leövei Macar özgürlük Mücadelesi'ne verdiği destekten dolayı hapis cezasına çarptırılınca Fransa'ya kaçmak zorunda kalır (Kertész, 1966,1972,1987; Kozári, 2005, 46-49; MTA, 2016, 1-3).

Macaristan'da kadının eğitimi mücadelesinin özellikle ikinci dönemine damgasını vuran bayan Pál Veres adı Macar eğitim tarihinde Karacs Ferencné – Éva Takács ile onun kızı Teréz Karacs, Teréz Brunszvik, Vilma Hugonnai, Klára Leövei, Blanka Teleki adıyla birlikte anılmaktadır. Her birisi uzun ve zorlu bir yolun farklı birer duraklarıdır aslında. Ortak paydaları, hangi sosyal kesime mensup olursa olsun genel olarak kadınların eğitim görmesi gerektiğini savunmalarıdır; kadınların kendi düşlerini gerçekleştirebilmesi ve kendi yeteneklerini ortaya koyabilmesi adına her biri bir şeyler yapmayı denemiş, yapabilmiş ve başarmış kadınlardır hepsi.

Veres Pálné – Hermin Beniczky'nin Hayatı ve Eğitim Mücadelesi

Çocukluğunu, genç kızlığını Hermin Beniczky olarak geçiren ve Macar eğitim tarihine adını yazdıran Veres Pálné Macaristan'daki kadın hakları hareketlerinin en başta gelen temsilcilerindendir ve öncelikle eğitim ve meslek seçiminde fırsat eşitliğinin savunucusu olarak tanınmış, kız çocuklarının eğitimde fırsat eşitliğinden yararlandırılması konusunda yoğun ve zorlu mücadeleler vermiş, Macar devlet eğitim sisteminde daha evvel olmayan tarzda kız çocukları için örgün eğitim verilen temel eğitim okulu açılmasını sağlamış, akabinde kız meslek okulu, kız teknik meslek okulu, kız olgunlaşma

enstitüsü gibi eğitim merkezlerinin kurumsallaşmasını gerçekleştirmiş ve 80 yıllık ömrünün neredeyse yarısını bu uğurda mücadele edip emek vererek geçirmiş bir eğitim reformcusudur özetle. Kadınların eğitimi olduğunda toplumun refah düzeyinin ve huzurunun yüksek olacağını düşünen azimli, kararlı, mücadeleci bir kadındır; özverili, sevgi dolu bir annedir (Rudnay-Szigethi, 1902, 18-23; Gónczy, 1915-16, 23-27; Nyári, 2014; Gráberné, 2015, 4-6),.

Onun hayat hikayesine kısaca bakacak olursak çarpıcı, dikkat çekici, sıra dışı ayrıntılardan hareketle yaptığı, yapmaya çalıştığı birçok işin altında yatan asıl nedeni de görmek mümkündür pekala ve bu yoldaki azmini, sabrını ve kararlılığını tetikleyen unsurlar, sebepler nelerdi soruları geliyor akla. Küçük yaşta yetim öksüz kalmış bir kız çocuğunun yaşadığı travmalar mı, her türlü maddî manevî imkana sahip bir kadının gücü mü, yoksa hayattaki duygusal travmaları mıydı onu buna sevk eden?

Aslında Hermin Beniczky hayatının dizginlerini kendi eline erkenden almış bir kadındı. Yirmi dört yaşındadır evlendiğinde, kırk yaşından sonra eşinin ona sağlamış olduğu her türlü ekonomik, sosyal ve siyasal güçten de istifade ederek ve en önemlisi eşinden de destek ve yardım alarak uzun soluklu bir mücadeleye baş koymuş ve bu mücadelesini ölümüne dek sürdürmüştür yılmadan, yorulmadan.

Herrmin Beniczky'nin Çocukluğu ve Ailesi

Asıl adı Hermin Beniczky olan Veres Pálné varlıklı, soylu bir aileye mensuptur ve Macar-İsveç asıllı anne babadan, karma bir evliliğin içinde 13 Aralık 1815 tarihinde bugün Slovakya'da bulunan Nográd ilinde Lázi'de dünyaya gelmiştir. Ne var ki o henüz bir yaşındayken babası Pál Beniczky vefat etmiştir. Bunun üzerine genç yaşta dul kalan annesi Karolina Beniczky kızlarına daha iyi bir eğitim sağlayabilmek için taşradan Peşte'ye taşınmaya karar verir.

Tanınmış, saygın bir kişi olan büyükbaba Márton Sturmman, dul kalmış kızı ve torunlarına daha iyi koşullarda yaşamaları ve çocukların da düzenli eğitim alabilmeleri için Buda'da bir ev satın alır. Böylece Hermin ve ailesi, teyzesiyle, kuzenleriyle birlikte taşradan başkentte taşınarak Buda'daki evlerinde yaşamaya başlarlar ve çocuklar burada özel eğitimden okuma yazma öğrenirler; Almanca ve Fransızca derslerinin yanı sıra ayrıca edebiyat, piyano dersleri de alırlar.

Güzelliği, zarafetiyle olduğu kadar, kültürlü oluşuyla, hayırseverliliği de bilinen, tanınan anneleri Karolina Beniczky *Budai Jóltevő Asszonyi Egyesület'in* (Buda Hayırsever Kadınlar Cemiyeti) kurucularındandır. Hayırseverliğin aslında ona babasından geçtiğini de söylerler ne var ki Karolina Beniczky1831'deki kolera salgınında vefat eder ve üç kız çocuğu bu talihsiz olayın sonucunda başkentten ayrılarak büyükbabalarının taşradaki mülküne taşınmak zorunda kalırlar (Baráth, 1878, 12-37; Rudnay-Szigethi, 1902, 44-153; Nyári, 2013, 45-66, 73; Schuller, 2015, 5; MÉL, 1967,1-8).

Aslında İsveç asıllı olan ve Almanca konuşan büyükbaba Márton Sturmman toprak sahibi ve aynı zamanda ticaretle de uğraşan varlıklı bir beydir. Kendisi Macaristan'da ilk anonim şirketi kuran, yenilikçi, girişimci ruhlu ve disiplinli biridir. O sıralarda doksanlı yaşlarında olan ve kolera salgını

sebebiyle ardarda eşini, dört oğlunu, iki kızını, torunlarını kaybetmiş bedbaht, huysuz, aksi bir ihtiyar olan büyükbaba M. Sturmann Gömör'deki mülkünü satarak torunlarıyla birlikte yeni bir hayata başlamak ister ve Tótyörk'deki mülküne, şatosuna taşınır. Yörede yaşayanların saygı duyduğu, delikanlıların ise çekindiği yaşlı M. Sturmann yetim öksüz kalmış üç kız torununun olabildiğince özgür, bağımsız ve özgüvenli olarak yetişmelerini sağlamaya çalışmıştır elinden geldiğince.

Alman kültüründen gelen, çok fazla hayat tecrübesine sahip ihtiyar adamın zengin kütüphanesinde özellikle Hermin edebiyat, tarih, coğrafya, fen bilimleri, sanat tarihi, siyaset bilimi konusunda Almanca yazılı birçok kitabı okuma şansı bulur. Bu şekilde okula gidemediğinden eğitiminde eksik kaldığını düşündüğü yönlerini geliştirmeyi dener (Gyulai, 1896, 13-6; Rudnay-Szigethi, 1902, 125-146; Gráberné, 2015, 1-5) .

Diğer yandan zamanla yaşadıkları yöreye ve koşullara alışan genç kızların akrabaları olan halaları Kontes Tihányi ile görüşmeye başlarlar. Kontes Tihányi, ailesiyle birlikte Peşte'de koca bir konakta yaşamaktadır ve üç kız kardeş yaz tatillerinde onu ziyarete giderler. Böylece gözlerden uzak taşrada kendi başlarına özgür bir hayat sürdüren kızlar Peşte'de yaşayan Kontes Tihányi'yi ziyarete gittikçe orada salon davetlerine, edebiyat gecelerine katılarak mahrum kaldıkları sosyal hayata dahil olmaya çalışırlar, dönemin özelliklerine göre hareket etmeyi, giyinip kuşanmayı da öğrenmiş olurlar. Kontes Tihányi'nin davetler verdiği salondaki konuklar arasında dönemin tanınmış yazarları, şairleri, felsefecileri, siyaset ve bilim adamları da vardır.

Hermin Beniczky o salon davetlerinde ilk kez Macarca dergilerden, romanlardan söz edildiğini duyar ve Macar kültür hayatının en önemli simalarından Ferenc Toldy ile de burada karşılaşır. O sırada Macar Bilimler Akademisi sekreteri olan genç Toldy'nin çok yönlü kültürüne, derin bilgisine hayran olur. Keza tanıştıktan çok kısa bir süre sonra evleneceği eşi Veres Pál ile de yine bu toplantılardan birinde karşılaşmıştır (Bobula, 1936; Kozári, 2005, 39-40; Gráberné, 2015, 1-3).

Pál Veres ve Eşi Hermin Beniczky (Veres Pálné)

Pál Veres, hali vakti yerinde, saygın, itibarlı bir aileye mensup yetenekli biridir ve o sırada, çok genç olmasına rağmen ailesinin mülklerinin de bulunduğu Nógrád ilinde noterdir,baş katiptir; idari işlerden, yerel siyasetten iyi anlar ayrıca kültürlü, bilgili, son derece düzgün ve güzel Macarca konuşan, iyi eğitim görmüş, hukuk eğitimi almış başarılı ve sakin mizaçlı bir gençtir.Kendisiyle aynı yaşta olan Pál Veres'in bu özelliklerinden çok etkilenen Hermin Beniczky'nin evlilik kararı alması hızlı olur.Ve Budapeşte'deki sosyal etkinliklerde tanışmış olmalarına rağmen 1839 yılında evlenen Veres çifti Vanyarc'daki aile konaklarından birinde yaşamayı seçer ve 46 yıllık evlilik hayatları boyunca birbirine her konuda yol arkadaşlığı yapmış, gıptayla izlenen bir çift olarak bilinirler (Kertész, 1987; Andor, 1998, 16, 21-8; Kozári, 2005, 40-41; MTA, 2016, 2-3).

Hermin Beniczky ya da namı-diğer bayan Pál Veres ne zaman ihtiyaç duysa eşini hep yanında bulmuştur; dönemine göre değerlendirildiği zaman Pál Veres eşine karşı olağanüstü anlayışlı, Müşvik

ama bir o kadar da etkin biridir. P. Veres kendi döneminde kendi sosyal çevresindeki birçok erkekten farklı tavır sergiler evlilik hayatında; zira onun eşine güveni tamdır ve karısının başarılarıyla gurur duyar; hatta eşinin bazen kendisinden çok daha popüler olmasından rahatsızlık duymaz çünkü karısının hem evine, hem ailesine karşı sorumluluklarını yerine getirdiğine, hem de üstlendiği önemli ve onurlu toplumsal görevini en iyi şekilde yaptığına inanır ve daima onu destekler. Bayan Veres'in sosyal hayata ne denli ilgili ve hevesli olduğunu bildiği için taşradaki konaklarının kapılarını yakın arkadaşları olan ve dönemin öne çıkan siyaset, sanat, edebiyat temsilcilerini ağırlamaktan da kaçınmaz Pál Veres, üstelik erkek konukların siyaset, ekonomi, edebiyat gibi konulardaki sohbetlerine eşinin katılmasında bir sakınca da görmez, çünkü bayan Veres gündemi yakından takip eden heyecanlı, çok yönlü bir şahsiyettir (Rudnay-Szigethi, 1902, 233-65; Andor, 1998, 16-9),

Szilárda Veres'in Doğumu ve Bayan Veres'in Çocuk Eğitimine Yaklaşımı

Bu uyumlu, sıradışı çiftin 1841 yılında kızları Szilárda dünyaya gelir ve kayınvalidesinin bütün itirazlarına rağmen Hermin Veres kızını yabancı dadılara emanet etmeyi kabul etmez; çocuğuna kendisinin bakacağını ve hatta okuma yazmayı da kızına kendisinin öğreteceğini açık seçik beyan eder ve dediğini de yapar. Anne babasını çok erken yaşta kaybettiğinden içinde ukde kalan ne varsa kızıyla yaşamak ister çünkü, bunu daha sonra mektuplarında, günlüklerinde de ifade ettiğini görüyoruz.

Kızları erken yaşta, 2 yaşındayken, aksanlı Macarca konuşan annesine rağmen, kusursuz bir şekilde Macarca konuşur; daha sonra ise yabancı mürebbiyelerden ayrıca Almanca ve Fransızca dersleri de alır. Bayan Veres biricik çocuğuna her şeyin en iyisini vermek isteyen bir anne olduğundan Rousseau'yu, Pestalozzi'yi bile okur. Çocuk eğitimi konusunda genç anne okuduklarının da etkisiyle olsa gerek temel bir pedagojik prensibe vurgu yapar ve bu anlayışını eğitim politikasının temeline yerleştirir: *“çocuklarınıza emir vermekten, onlara bir şeyleri yasaklamaktan zevk almayın sakın, onun yerine bırakın çocuklarınız özgürce davransın”* prensibini dillendirir ama buna rağmen dizginler hep onun elindedir (Rudnay-Szigethi, 1902, 192-234; Andor, 1998, 10-11; Kozári, 2005, 41-2).

Eşi siyasetle, ticaretle ve idarecilikle meşgul olurken o kızlarının eğitimiyle ilgilenir ve 1848'de Szilárda henüz 6 yaşındayken ona okuma yazmayı öğretmeye başlar. Diğer taraftan H. Veres kızını herhangi bir misyoner okuluna da dini eğitim almaya da göndermek istemez ve haliyle kendi çocuğundan yola çıkarak benzer durumdaki diğer kız çocuklarına ve ailelerine çıkış ve çözüm yolu olabilecek yöntemler geliştirmeye başlar, dost meclislerinde kız çocuklarının da tıpkı erkek çocukları gibi özgün eğitim sisteminde dahil edilmesi gerektiğini dillendirmeye başlar. Bu nedenle özellikle pedagojik eserleri okumaya ağırlık verir. Bir yandan da çocuğunun yetenek ve ilgisi doğrultusunda özel öğretmenler gelir evlerine özel ders vermeye, hatta konuklar da bu eğitimin destekleyenler arasında yer alır.

Vanyarc'daki evlerinin daimi ziyaretçileri arasında Macar Edebiyatı'nın önemli isimlerinden birisi olan Imre Madách (1823-1864) da özel öğretmenlerden birisi sıfatıyla sık sık yer alır. Bayan

Veres hem kızının eğitimini denetlemek hem de kendi eksik kalmış yönlerini geliştirmek adına kızıyla birlikte özel derslere bizzat katılır. Madách'ın önerisiyle Alexander Humbolt'un ünlü *Cosmos* adlı eserini kızıyla beraber o da okur, ayrıca en modern fen bilimcilerinin eserlerini de okurlar ama anne doğru dürüst Macarca bilmediği için durumdan rahatsızlık duymaya başlar çünkü Hermin Veres kızının derslerini takip ederken kendisinin aslında Almanca düşündüğünü fark eder ve bu sebeple kızına öncelikle Macar edebiyatının öğretilmesini ister (Bobula, 1936, 23-7; Andor, 1998, 13-6, 19; Kozári, 2005, 41-4; MÉL, 241; MTA, 2016, 2-7).

Bayan Veres 1850'li yıllara kadar tamamen ailesi yani kocası ve kızı için yaşayan sıradan, varlıklı bir kadın gibi görünür aslında. Başka çocuğu olmadığından sadece biricik kızının eğitimine kendini adanmış bir annedir görünüşte. Ne var ki hem kızının daha ileri seviyede eğitimine devam etmek için hem de kendi kişisel sebeplerinden dolayı 1855 yılında anne kız başkentte taşınırlar. Bayan Veres burada da Szilárda'nın aldığı derslerin hepsini yakından takip eder ama sadece ilgili bir anne olarak değil aynı zamanda kendisini de yetiştirmek, geliştirmek için çabalayan bir kadın olarak yapar bunu. Peşte'de kaldıkları süre içinde kızları Szilárda özel öğretmenlerden piyano dersleri alır, annesiyle beraber konserlere ve operaya gider, yaz tatilinde taşradaki mülklerine geri dönerken yine özel edebiyat dersi için genç bir şairi de beraberlerinde götürürler (Andor, 1998, 9-11, 18; Cultura-MTI, 2017, 2-3).

Diğer yandan ise daha evvel çok karşı çıktığı halde şimdi o kendisi kızının erken yaşta sosyal hayata atılmasını sağlar ve alışılmışın dışında bir hareketle kızı daha 15-16 yaşındayken, o dönem çok revaçta olan ailelerin kızlarını cemiyete tanıtmak için düzenlenen meşhur Anna Balosu'na götürür çocuğunu; çünkü kızının erkenden hayatı öğrenmesini ister.

Kısacası Hermin Veres'in o zamana kadar çeşitli sebeplerden dolayı yapmak isteyip de yapamadığı her şeyi kızına yaptırmaya çalışması dikkat çekicidir. Annesinin çabaları boşa gitmez ve Szilárda 1860 yılında Nyitra'lı toprak sahibi József Rudnay ile evlenince H. Veres kendisine yeni bir uğraş bulması gerektiğini fark eder. İşte o süreçte bir yandan da bir kadın olarak mutlu olmak için, başkalarını da mutlu edebilmek için eğitimin önemini sorgulamaya başlar; "kadın olarak eşimize, ailemize karşı olan sorumluluklarımızı yerine getirdikten sonra arta kalan boş zamanlarımızda kendimi geliştirmek için bir şeyler yapabilesek, eğitim görebilsek, meslek sahibi olabilesek ne iyi olurdu" diye düşünen ve bu düşüncesini hayata geçirme kararı almasına en çok da yakın aile dostlarından olan Imre Madách'ın 1864 tarihli bir yazısı sebep olur (Andor, 1998, 9-10, 13-6; MTA, 2016, 2-3).

Imre Madách ve Hermin Beniczky-Veres Çatışması

1848 Macar Özgürlük Mücadelesi'ne verdiği destekten ve mevcut siyasî düzene kaşı gelmekten hapse atılmış, daha sonra serbest bırakılmış olan Imre Madács 1864'te bilhassa edebiyat ve siyaset dünyasında çok meşhur olmuş, hatta onun adını Macar Edebiyat Tarihine altın harflerle yazdıran meşhur *Az ember tragédiája* adlı eserinin başarısı ile Akademi üyeliğine de seçilmiştir ve bu

vesileyle yapacağı tören konuşması için hazırladığı metinde kadın-erkek ilişkileri, iki cinsin yeryüzündeki varoluş nedenleri vb. konularla ilgili ifadeleri sebebiyle bayan Hermin Veres çok alınmış, öfkelenip aşırı tepki vermiştir yazılanlara (Szerb, 1934, 424-32, 455; UMIL-2, 1994, 12,56-58; Andor, 1998, 17-24).

Onun bu aşırı tepkisinin nedenleri üzerine literatürde değişik yaklaşımlara da rastlıyoruz. Imre Madách aslında hem yakın arkadaşının hanımı olan annenin hem de özel edebiyat dersi verdiği Szilárda'nın büyük hayranıdır; hatta kendisinin Macar edebiyatının büyükleri arasında yer almasını sağlayan ünlü *Az ember tragédiája* adlı eserin özellikle son bölümündeki kadın karakterini anlatırken Hermin Veres'ten esinlendiği herkesçe bilinmektedir. Veresler'in taşradaki konaklarının bahçesinde ya da Peşte'deki salon davetlerinde Bayan Veres'in siyaset, edebiyat, ekonomi, sanat gibi birçok konuda daima söyleyecek sözü olması kadınlardan yana biraz bedbaht olan Madách'ı aslında hep etkilemiştir; hayran olduğu, hatta kendisine şiirler dahi yazdığı yaşça kendisinden epey büyük olan Hermin Veres'i o kadar çok kızdıracak neler yazmış olabilir ya da Hermin Veres neden o kadar içermiş, niçin aşırı tepki vermiştir sorusunun cevabı başka bir araştırma konusu olduğundan burada buna fazla değinilmemiştir.

Her şeyi varken kendisini birden büyük ve önemli, bir o kadar da çetrefilli bir davanın içinde bulan Hermin Veres'i Imre Madách ile karşı karşıya getirecek ve inadın, azmin, kararlılığın göstergesine dönüşecek toplumsal bir olayın tetikleyicisi yazının içeriği oldukça felsefidir aslında. Ancak Hermin Veres, eski yakın arkadaşı Madách'ın Akademi üyeliğine seçilme onuruna hazırladığı *A nőkröl, különösen esztetikai szempontból* (Kadınlar Hakkında, Özellikle Estetik Açısından) başlıklı tören konuşmasının metnindeki ifadelerin bir kısmını doğrudan kendisine yönelik yazıldığını düşünmüştür her nedense.

18 Nisan 1864 tarihinde Akademi üyeliğine seçilme törenindeki konuşmasında yakın dostu olarak bilinen Bayan Veres'e, kızına öğrenme merakı ve çok yönlü oluşları nedeniyle hayran olduğunu söyleyen, hatta kendisine karşı olan hayranlığını şiirleriyle de ortaya koymaktan sakınmayan, hatta ve hatta bununla da yetinmeyip onu meşhur eden *Az ember tragédiája* adlı eserinin son bölümündeki kadın karakterinin esin kaynağının Hermin Veres olduğunu açıklamaktan dahi çekinmeyen I. Madách'ın kalkıp böylesi önemli bir konuşma metninde kadınları hedef alan, kadını aşağılayan, hor gören ifadelerinde üstü kapalı bir şekilde kendisi ve kızı Szilárda'yı tarif edercesine sözler sarf etmesine H. Veres tahammül edemez, buna bir mana da veremez; ancak bazı edebiyat tarihçilerine göre bunun altındaki neden Madách'ın yaşça kendisinden büyük olan Hermin Veres ile yaşça kendisinden epey küçük olan Szilárda Veres'e karşı beslediği karşılıksız kalmış duygulardan kaynakladığı yönündedir (Andor, 1998, 13-29; Nyári, 2014, 18-69; MTA, 2016, 2-3).

Özetle Madách'ın bu sansasyonel yazısı üstelik bir de 1865 yılında *Koszorú* adlı edebiyat dergisinde de aynen yayımlanmıştır:

Kadın erkekten daha evvel gelişip olgunlaşır ancak, daha kolay algılar ve daha kolay öğrenir ama ...kadın ne kadar eğitim almış olursa olsun bir erkeğin ulaşabileceği mental seviyeye asla erişemez, ayrıca yaradılışından kaynaklanan eksik özellikleri nedeniyle de insanlığa yön verecek varlıkları arasında yer alamayacağı için ne sanatta, ne de bilimde kayda değer bir başarı ortaya koyamaz, yeni bir şeyler keşfedemez... karşı cinsi etkileyecek hiçbir içsel yetenek yoktur onda, o sadece dış görünüşüyle karşı cinsi etkileyebilir ancak... yine de ola ki bir kadın bir erkek kadar bir alanda başarılı olmak isterse o kadın tavır ve düşüncesiyle kadını zarafetini kaybeder, erkek gibi davranan ve düşünen kadın ise estetik olamaz... bir kadının yeri evidir, yuvasıdır; kadın çocuklarının eğitimiyle ilgilenmeli, onları kendisi terbiye etmeli, eşinin kazancını idareli kullanıp ona her konuda yardımcı olmalıdır, erkek gibi meslek öğrenip para kazanmak kadına uygun değildir, kadının kadın gibi olabileceği ortam sıcak aile ortamıdır, erkeklerle yarışan bir kadın kadını vasıflarını yitirmiş bir varlıktır sadece... yaradılışı gereği kadın ... beden ve ruhen savunmasızdır ve o sebeple onu koruyup kollayacak ve kendisinden daha güçlü erkeği arar ve ondan daha güçlü olan erkeğin göğsünde iken içindeki kadını duygular uyanır ... vb.

Bu ve buna benzer diğer başka kışkırtıcı ifadeler nedeniyle Hermin Veres'in I. Madách'a basın yoluyla cevap vermeye kalkışınca onun birden popüler bir kadın olmasıyla olay farklı bir boyut kazanır. Bu tarihî konuşma metni 1865'te yazılı basında yer alınca H. Veres hem kendisini hem de hemcinslerini doğrudan hedef alan aşağılayıcı, küçük düşürücü ifadeleri kabul etmediğinden çok sert bir cevap yazar. Böylece iki eski yakın dost azılı birer rakip haline dönüşmüş, karşılıklı yazılar kırıcı ve yaralayıcı olmuştur aslında. Madách'ın hemcinsleri üzerinden aslında kendisine yönelik fikirlerini çürütmek için Hermin Veres *Felhivas a nők érdekében* (Kadınlar Adına Çağrı) adıyla bir makale kaleme almış ve bunu ilk önce Pesti Napló'ya göndermiş; ama orası siyasî yazılara yer verdikleri için kadınlarla ilgili bir yazıya basamayacakları gerekçesiyle onun yazısını reddedince bu sefer aynı yazısını kocasının yardımıyla aile dostları olan M. Jókai'nin başında bulunduğu HON dergisine gider ancak orada da umduğunu bulamaz, Zira yakın dostları Jókai yazıyı alıp çekmecesine koyar ve aylar sonra ancak 28 ekim 1865 tarihinde çekmecedeki yazı okuyucusuyla buluşur bir şekilde (UMIL,2, 1256-8; Andor, 1998, 16-22; Kozári, 2005, 41-2).

H. Veres bu olup bitenin etkisiyle yazısında kadınların ivedilikle eğitim almasının artık kaçınılmaz bir hal aldığını ileri sürmüş ve on yıllarca sürecek eğitim mücadelesi davasını bu vesileyle de resmen başlatmıştır aslında. Her ne kadar ilk bakışta kişisel ve anlık bir tepki gibi algılansa da bu davranış tarzı hiç de görüldüğü gibi değildir gerçekte. Bütün Macar kadınlarının asırlardır mahkum edildikleri karanlığı bastırıp aydınlığa kavuşmak için başlatılmış kadın mücadelesinin bireysellik boyutunu aşarak toplumsal tepkiye ve dayanışmaya dönüşmesidir bir bakıma.

Madách'ın yazısındaki "...kadınlar erken gelişse de erkekler kadar öğrendiklerini geliştirmeye yatkın değildir..." türdeki ifadelerine karşılık olarak Hermin Veres:

Bu, kadınların kusuru değildir; geri kalmış, gelişmemiş olmak da keza kadının kendi suçu, kendi hatası değildir; zira bilim edinme ve sanatta becerilerini ortaya koyma konusunda erkeklere tanınan haklardan bu ülkedeki kadınlar asırlardır mahrum bırakılmışlardır ve o yüzden yersiz buluyorum kadınları rencide eden, küçümseyen bu tarz ifadeleri... Ayrıca erkekler tarafından sık sık dile getirilen kadınların bilimsel alanda

eğitim almalarına gereksinim yoktur yönündeki beyan beni çok derinden yaralamıştır ve acı dolu duygularımı bir kenara bırakıp bu dünyada kadının neden var olduğunu, kadının niçin yaratılmış olduğunu sorgulamaya başladım... Kadınların eğitim görmesinin ve bilimde, fende ilerlemesinin gereksiz olduğu görüşü yanlıştır... Bu bugüne kadar böyle gelmiş olabilir ancak böyle devam etmemelidir, bizim de aydınlamamız gerek, çünkü ancak eğitilmiş, bilgili kadınların varlığı ile bir toplum gelişip ayağa kalkabilir, ulusal varlığımızı ancak o şekilde devam ettirebiliriz. Onun için kadın hemcinslerim kız çocuklarının örgün eğitim almaları konusunda dile getirdiğim düşüncelerime sahip çıksınlar ve beni desteklesinler ... kadınlara, bilimin kaynaklarına ulaşma şansı tanınmalıdır, eğitim görme hakkı tanınmalıdır; ama bunun için gereken ilk adımı kadınlar atmalıdır...

diyerek yola çıkar ve sayıları her geçen gün daha da artan yol arkadaşlarıyla birlikte kısa zamanda büyük işler başarır. Hermin Veres, Macar toplumunda Avrupa ülkelerinin birçoğunda kadınlara tanınmış olan hakların kendilerine de tanınması gerektiğini düşünür ve en eğitilmiş, en saygın erkeklerin bile en cahil erkeklerle neredeyse aynı fikirde olmasını kabul edemez. Bunun için tanıdığı tüm hali vakti yerinde, zengin hanımlara birer mektup yazarak bir an evvel kız çocuklarının eğitim alabilecekleri bir okulun kurulması konusundaki fikrini açıklar ve onlardan maddî manevî destek ister. (Rudnay-Szigethi, 1902, 127,132-147; Andor, 1998, 163-85; MTA, 2016, 3).

Macaristan'da da diğer aydınlanmış Avrupa ülkelerinde olduğu gibi kadınların eğitimi meselesinin önemine dikkat çeker ve “*Buzdító szózat*” (Kışkırtıcı Söylev) adı altında ikinci yazısını yazar. 24 Mayıs 1867 tarihinde yine HON'da çıkan ikinci yazısında “*Buzdító szózat*” da Macar toplumundaki sözde eğitilmiş, aydın geçinen ama kadınların eğitim görmesi konusunda önyargılı erkeklerin kendiliğinden kadınlara eşit eğitim hakkı tanımayacağını, bunu onlardan beklemenin anlamsız olduğunu, eğer bir şey yapılmazsa o zaman erkeklerin bundan sonra da kadınların karanlıkta kalmasına göz yummaya devam edeceklerini ve bunun için kadınların kendi haklarını araması için harekete geçmeleri gerektiğine dikkat çeker. Buradaki makalesinde Hermin Veres:

... Kadınlar teknik konulardan anlamıyor düşüncesini kabul etmiyorum, eğitim görürlerse o konuda da başarılı olabilirler;... tarlalarda gün boyu erkeklerle birlikte çapa yapan, ekip biçen kadınları göz ardı etmişsiniz; kadın ailesinin imkanları dahilinde 15-16 yaşına kadar özel derslerle bir şey öğrenmeyi sürdürebilir... Fizik, kimya, astronomi, matematik estetik gibi dersleri görmemiştir hayatında. Daha 15-16 yaşındayken davetlere götürülür, görücüye çıkartılır ve dış görüntüsü ile, fiziki güzelliği ile kendine bir eş arar. Yerleşik toplumsal davranış kalıbında 18 yaşından önce kocaya verilir ve çocuk sahibi olur kadın... Evini iyi idare etmesi konusunda eğitim alır, çocuk bakımı ve eğitimi konusunda bilgilendirilir ve kadının çocuğuna, ailesine kendini feda etmesi istenir. Bu toplumda, saatlerce farklı bir şeyler öğrenmek için kitap okuyan akıllı, zeki kızlarla alay ediyorlar, onun bilgisinden, yorumlarından ne kadar çok etkilenmiş olsalar da, erkekler o kadına ilgi duymaktan kaçınıyorlar... erkek 22 yaşına kadar istediği konuda eğitim görür, okur, öğrenir, kendini geliştirme şansı vardır... peki bu kadar çok imkan tanındığı halde bilgisiyle, becerisiyle ne kadar az erkeğin diğerlerinin arasından sıvrılmış olmasına hayret ediyorum...ama buna rağmen erkekler kendilerini adeta tanrı gibi görüyorlar.. Boş zamanlarında erkekler neyle uğraşılıyor? Peki kadınların boş zamanı var mı? Bin yıllık bir geleneği bir günde değiştirmek elbette ki imkansız..zira erkeklerin koyduğu yasalar, erkeklerin belirlediği töreler, kurallar çerçevesinde geçiyor bir kadının bütün ömrü... Özgür değil kadın; o, daha çok erkeğin hizmetinde bir köle adeta. Bilime, sanata yeteneği, ilgisi, merakı da olsa kadın olduğu için bunu gerçekleştiremez hiçbir zaman... Ama bir

gün bütün bunlara imkan olacağına kesinlikle inanıyorum... Gün gelecek kendisi için bir şeylerden feragat edecek, küçük şeylerle mutlu olmayı da öğrenecek kadınlar; çocuklarına yine kendileri bakacaklar ama kendilerine de değer verecekler, kadın yaptığı işi sevgiyle yaptığı zaman başarılı ve de mutlu olacaktır birey olarak. O, onun kendi başarısı olacaktır... Şimdiye dek bu toplumda kadınlara sadece sevgisini gösterme hakkı tanınmıştır hep: çocuğun sevmesi, ailesini, eşini sevmesi, evini, vatanını sevmesi, ev işlerini sevmesi öğretilmiştir ona yıllarca. Hukuk karşısında da eşit değildir kadınla erkek: gecesini gündüzünü ailesine, eşine adaması istenir, bu beklenir ondan; çocukları ve eşi için yaşar kadın; ve siz de anlaşılan bu düşünce tarzının etkisiyle olsa gerek sadece kadının güzelliği önünde saygıyla eğiliyorsunuz; bilgisine, yeteneğine ise saygı göstermiyorsunuz... Kadına özgürlükler tanınmalı ve erkekler bundan korkmamalı... Macar kadınları eğitim meselesini daha fazla erteleyemez ve bunun gerçekleşmesi için her taşı yerinden oynatmak gerekse bile yapılmalıdır, vatanseverlik bunu gerektirir (Rudnay-Szigethi, 1902, 139-41) diyen Hermin Veres'in bu görüşü çok sert ama bir o kadar da kararlı bir çıkıştır aslında.

1864-1866 arasındaki süreçte Hermin Veres yayımlanmış olan iki makalesiyle bütün Macar toplumuna, mektuplarıyla da önde gelen hali vakti yerinde iyi kötü bir şekilde eğitim almış/alabilmiş kadınlara seslenerek bilhassa kadınları aydınlatmaya çalışmış, eğitimin kadın için önemini vurgulamıştır ısrarla. "...*sabit fikirli, önyargılı erkeklerin bizlere hak vermesini bekleyemeyiz, kendiliğinden bizim eğitimi, iş gücü sahibi olmamızı istemeyecekler, asırlardır olduğu gibi onların bizi mahkum ettikleri cehaletimizle boğuşmamızı seyredecekler, bizler karanlıkta ışığı el yordamıyla ararken onlar bizim sayemizde rahat hayat sürdürmeye devam edecekler...*" (Rudnay-Szigethi, 1902, 144-175; Gonczy, 1915-1916, 68-121; Kozári, 2005, 86).

Onun geniş kitlelerce tanınmasını sağlayan ikinci yazısı "*Buzdító szózat*" için Macar kadınlarını daha büyük bir mücadeleye davet yazısıdır da denilebilir çünkü bu çağrı tüm artık kadınlaradır. Bu iki yazısıyla kadınları eğitim konusunda bilinçlendirmeye, örgütlemeye çağırır ve diğer yandan da tanıdığı, bildiği, desteğine güvendiği soylu, varlıklı hanımlara mektuplar yazarak bu konuyu görüşmek ve tartışmak üzere Peşte'ye toplantıya davet eder. 24 Mayıs 1867 tarihinde Tigris Otelde bu çağrısına ses veren kadınlara hitaben yaptığı açılış konuşmasındaki aşağıdaki metinde kısmen yer alan ifadeleriyle sorunun önceliklerini vurguladığı görülmektedir (Gónczy, 1915-1916, 64-72; Nyáry, 2013, 18-69; MTA, 2016, 2-3).

...Bugüne kadar toplumdaki önyargıya göre kadınların esaslı bir eğitim görmelerine gerek yoktur görüşü hakimdi. Bu önyargıyı kaldırmak öncelikli görevimiz olmalıdır... Öyle bir kadın derneği kurmalıyız ki, orada örgütlenip gelişmemiz için önümüzdeki en önemli engeli aşabilmek için neler yapabileceğimizi kendimiz belirleyebilmeliyiz ve bunu biz kendimiz başarmalıyız... Bugüne kadar toplumdaki varolan önyargıya göre kadınların eğitim görmesi, meslek öğrenmesi gereksiz görülmüştür ve bu önyargıyı kaldırmak bizim öncelikli görevimiz olmalıdır. Kadınlar için millî bir yüksek eğitim kurumunun açılması konusunda gereğini yapmalıyız ve bu kurumlar ülkemizin özel eğitim kurumlarına örnek teşkil etmeli ve orada kadınlarımıza kendini geliştirme imkanı yaratılmalı, onların bilgisini yüceltecek ve geliştirecek ortam sağlanmalı, bu toplumsal hayatımız açısından olağanüstü önem arz etmektedir zira... Bu çabamız kadınlarımızı âlim yapmak için değil elbette... mücadelemiz sonucunda kadınlarımız etraflarındakilere de bilgilerini aktarabilecekler ve insanın aklının yarattığı eserleri okuyup anlamaya çalışacaklar, yine bu sayede edindikleri bilgileriyle aydınlık, sevgi dolu bir ortamda çocuklarını

büyütecekler ve ülkemize hizmet edecek erdemli, bilgili bireylerin yetişmesini sağlayacaklardır...”

Defalarca çok sayıda kişiye mektup yazıp göndermiş olmasına rağmen bu tarihî ilk toplantıya sadece 23 kadın katılmıştır ancak yine de bu sayı Országos Nöképző Egyesület’i (Ulusal Kadın Eğitim Derneği) kurmak üzere İçişleri Bakanlığı’na başvuruda bulunabilmek için yeterli bir sayıdır. Bu başvurunun onaylanması için ise yaklaşık bir yıl beklemeleri gerekir.

Bunun ardından Macar Kadın Eğitimi Derneği’nin, ONKE’nin kuruluş tüzüğüne hazırlanması için hukukî prosedür kalır geriye. Bu aşamada artık onu destekleyenlerin başında sosyal hayatın önemli isimlerinden Kont Sándor Teleki eşi Jozefin Teleki de vardır, ayrıca damadı József Rudnay ile kızı da onu yalnız bırakmazlar. Defalarca toplanan bu grubun üyeleri derneğin tüzüğünü, açılacak olan okulun ders programı üzerinde çalışırlar. Országos Nöképző Egyesület’in kuruluş tüzüğünü Hermin Veres bizzat kendisi hazırlamış ancak hiç kuşkusuz bu süreçte hukuk tahsili yapmış olan eşi Pál Veres’in metni okuyup gerekli düzenlemeleri yaparak ona yardımcı olduğu da aşikârdır elbette (Baráth, 1878; Rudnay-Szigethi, 1902, 177-189; Gónczy, 1915-1916, 73-85; Gráberné-Keszthelyné, 2003, 7-13).

Diğer yandan açmak istedikleri okulun müfredatını, ders programını da hazırlamak gerektiğinden tanıdığı bildiği aile dostu olarak gördüğü aydın, kültürlü erkeklerden bu konuda yardım ister, ancak ne hikmetse eğitimle ilgilenen bu bilgili, görgülü beylerin hiçbirisi kız çocuklarına okulda neyin nasıl öğretilmesi konusunda herhangi bir fikir veya görüş beyan etmekten kaçınırlar. Öyle ki bu son derece kritik ve önemli engeli aşabilmek için Bayan Veres kendi çocuğunun eğitimindeki tecrübelerinden ve gözlemlerinden hareketle bizzat kendisi bir ders programı hazırlamaya başlar ve kendi döneminin en modern pedagojik eğitim programını ortaya koymayı başarır. Macar eğitim sisteminde önemli bir reformdur bu aslında.

Országos Nöképző Egyesület’in Kuruluşu

1868 tarihinde yapılan bir yıl sonraki toplantıya gelen hanımların sayısı iki yüzü geçer ve Macar eğitim tarihinde önemli bir yeri ve rolü bulunan bu eğitim derneğinin resmen kuruluşu ancak 23 Mart 1868 tarihinde gerçekleşir. Bu derneğin değişmez sloganı ise *Haladjunk! yani İlerleyelim!* ‘dir ve öncelikli amacı da eğitimsiz kadınlara, maddî durumu elverişsiz kız çocuklarına eğitim konusunda yardımcı olmak ve onların kendi başlarının çaresine bakacak iş sahibi olmalarının önünü açmaktır. İlk resmî oturumu 23 Mart 1868 tarihinde yapılmış olan Ulusal Macar Kadın Eğitim Derneği’nin başkanlığına Hermin Beniczky-Veres, eşbaşkanlığa ise kont Sándor Teleki’nin hanımı Kontes Jozefin Teleki seçilir. Ve bu ikili 1895 yılında Hermin Veres’in ölümüne kadar kız çocuklarının eğitimi ve kadın hakları konusunda birlikte çalışır. Ayrıca kızı Szilárda Rudnay ve yakın arkadaşları da derneğin kurucu üyeler arasında yer alırlar (Rudnay-Szigethi, 1902, 188-235).

Ondan sonraki süreçte de H. Veres uzun yıllar kız çocuklarının, kadınların eğitim meselesi için hatırı sayılır bir parlamenter desteğine ihtiyacı olur; bir kadın eğitim kurumu kurmak için uğraşırken

hükümetten hiçbir şekilde destek alamaz. Yaptığı hesaplama göre erkek çocuklarının eğitimi için yıllık 3,6 milyon forint harcanıyor iken kız çocuklarının eğitimi için sadece 4000 forint harcanır bütçeden. Asya'da, Afrika'daki kadınları değil Amerika'daki, diğer gelişmiş Avrupa ülkelerindeki kadınların durumunu dikkate alır bunu yaparken ve Országos Nőképző Egyesület başkanı olarak Parlamento'ya hitaben bir metin hazırlar ve o talep yazısını kısa zamanda dokuz bin kadın imzalar.

Ancak tek bir hükümet mensubu, tek bir vekil bu yazıyı Meclis'e sunmaya cesaret edemez, hatta dönemin Eğitim bakanı olan Baron J. Eötvös bile bundan çekinir ve dilekçeyi kabul etmez, işleme bile koydurmaz; çünkü H. Veres'in bu bildirisinde vurguladığı önemli hususlardan birisi şöyledir: “...*Gündelikle çalışan bir kadını eğitmek hali vakti, yerinde varlıklı aristokrat ailelerin kızların eğitim almalarını sağlamaktan daha önemlidir.* “ dediği için kapılar yüzüne kapatılınca Hermin Beniczky eşi Pál Veres'in de araya girmesiyle başka politikacılarla da görüşmeler yapar ve en nihayetinde döneminin bilgisi olarak kabul edilen Ferenc Deák'tan yardım istemeye karar verir (Rudnay-Szigethi, 1902, 250-5) .

O da ilk başta bu girişime olumsuz yaklaşır ancak sonrasında ikna edilince bildirgeyi önerge olarak Parlamento'ya sunduğunda aynı gün oylanarak kabul edilir. 9000 kadının imzaladığı dilekçe kabul edildiğinde belki de ilk kez Macar Parlamento tarihinde “*yaşasın kadınlar*” sloganı o zaman atılmıştır. Böylece kadınların eğitim işini kendine vazife edinen ONKE- Ulusal Macar Kadın Eğitim Derneği hedefe doğru giden yoldaki ilk önemli aşamayı başarmış olur ama H. Veres ondan sonrasında da daha pek çok başka engeli de aşmak zorunda kalmıştır. Bu arada her konuda ona her zaman yardımcı olan eşi Pál Veres büyük kurumlara, bankerlere bizzat mektup yazarak eşinin bu davasına maddî destek sağlamayı dener. Dilci Mór Ballagi de Veres çiftinin yakın dostlarından ve zaman zaman türkolajinin kurucusu olarak da kabul edilen Armin Vámbéry de Veresler'in ziyaretçileri arasındadır. M. Ballagi de önceleri bu işin olmayacağını anlatmak için “*deniz suyunu kaşıkla mı boşaltacaksınız*” der alay edercesine ancak Hermin Veres'in “*Yazın yorgun düşüp kocaman bir ağacın gölgesinde dinlenip serinlemeye çalışırken bu kocaman ağacın küçük bir tohumdan gelişip büyüdüğü aklınıza gelir mi acaba?*” diye sorduğunda Ballagi'nin cevabı Országos Nőképző Egyesület'in üyeleri arasında yer almak olur; ardından arkadaşı A. Vámbéry ile birlikte Hermin Veres'in hazırladığı ders programı taslağını da gözden geçirip gerekli düzeltmeleri yaparlar. Hatta Vámbéry ile beraber destek olsun diye açılacak olan okula 100'er forint bağışta bulunurlar (Gyulai, 1896; Rudnay-Szigethi, 1902, 250-266; M ÉL,1967, 190-199;Kertész, 1987).

Kız Okulu'nun Eğitim Faaliyetine Başlaması

Derneğin önündeki bir sonraki engellerin başında öncelikle uygulanacak ders programının hazırlanması ve okul olarak kullanılabilir mekanın sağlanması işi gelmektedir. İlk Kız Okulu ders müfredatı hazırlama konusunda H. Veres başlangıçta dışarıdan yardım alamasa da daha sonrasında yakın aile dostları olan M. Ballagi ile A. Vámbéry onun büyük gayretle hazırladığı ders programı

üzerinde bazı düzeltmeler yaparlar ve H. Veres kendi deneyimleri, kendi fikirleri doğrultusunda oluşturulmuş bu ders programı kısa sürede Avrupa'da bile duyulunca Almanya, Fransa gibi ülkelerdeki okullar bile onun ders programını esas alırlar. Bu programda en çarpıcı yenilik öncelikle Macarca dersinin yer almasıdır ancak bununla birlikte Latince haricinde ana dilinde öğretmenlerin verdiği Almanca ve Fransızca dersleri de vardır; ayrıca müfredatta edebiyat, tarih, psikoloji, sağlık bilgisi, fen bilgisi, matematik, din bilgisi, kültür tarihi, sanat tarihi, felsefe, estetik ve anayasa dersi de vardır. Ders verecek kişilerin seçiminde ise genellikle eğitilmiş lise mezunu Macar gençleri tercih edilmiş ve eğitim kadrosu seçiminde dinî inançları dikkate alınmadan yapılan seçimle ökonomik anlayışta bir eğitim kadrosu oluşturulmuştur ki bu açıdan bakıldığında bu okul her inanca mensup öğrenci kabul edilen ilk okul olma özelliğine de sahiptir (Baráth, 1878, 27-58; Gyulai, 1896; Rudnay-Szigethi, 1902, 189-192) .

Macaristan'da tamamen kadınların kendi çabaları ve uğraşları sonucunda kurulan örgün eğitim verecek Kız Okulu'nun kuruluş haberi Almanya'da da duyulunca Alman Kadın Dernekleri Genel Başkanı Lujza Otto-Peters, bayan Veres'i Almanya'ya davet eder. Hermin Veres bu önemli ve anlamlı daveti yakın çalışma arkadaşı bayan Antal Jankovich ile birlikte kabul eder ve iki evli kadın yanlarında beyleri olmaksızın tek başlarına, alışılmadık bir şekilde yabancı bir ülkeye giderler. Bayan Veres Kassel ve Frankfurt'daki kongrelerde okulu ve kız çocuklarının eğitimi konusunda sunumlar da yapar (Bobula, 1936, 44-7; Schuller, 2015, 1-5; MTA, 2016, 3).

Ulusal Macar Kadın Eğitim Derneği'nin okulu bir sonraki yıl yani 17 ekim 1869 tarihinde o zamanki Országút 7, bugünkü Múzeum körút adresinde dernek üyesi olan Bayan Sándor Vachott'un evinin iki odası kiralanarak eğitim faaliyetine başlar. Kız çocuklarının daha yüksek ideallerini gerçekleştirebilecekleri donanımı sağlayacak eğitim sisteminin uygulanacağı kurumdur artık burası. Ayrıca varlıklı ailelerden alınan eğitim harcından elde edilen gelirler kurumun geliştirilmesi için harcanır, hatta ünlü besteci Ferenc Liszt bile Budapeşte'ye gelerek yardım amaçlı konser vermeye ikna edilir. Ders programını bizzat Hermin Veres'in hazırladığı bu okulun müdürü ise o dönemin tanınmış eğitimcisi Pál Gyulai'dir; öğrencilere ders verenler ise ilk başlarda erkek gimnaziumlarından gelen ve ders saati karşılığında derse giren Macar gençleridir. İlk sene sadece 14 başvuru olur ve yıl sonunda sadece 7 kız öğrenci sınava girer, diğerlerini aileleri çeşitli sebeplerle okuldan almıştır çünkü.

Açılışından kısa bir süre sonra okulun faaliyetlerine yönelik ilk takdir yurtdışından gelir. Almanya ve Fransa'da adı duyulan Kız Eğitim Okulu'nu öven yazılar çıkar yerel gazetelerde ve ondan sonra hali vakti yerinde kentsoylu aileler ile soylu aileler de yavaş yavaş kızlarını bu okula yazdırmaya başlayınca geçici bir süreliğine kiralanmış iki oda yetersiz kaldığından eğitim için yeni bir bina arayışı başlar (Baráth, 1878, 2-23; Gyulai, 1896; Kertész, 1987; Cultura-MTI, 2015, 10-12) .

Dönemin önde gelen Macar yazılı basın organlarından biri olan Vasárnapi újság 43.évf.16.sz /Nisan 1868/ okulu ve kurucusu hakkında dikkate değer bir makaleyi yayımlar: “*Bayan Pál Veres*

gibiler o kadar az ki aramızda, ısınmak için kullandığımız yaktığımız odunların ağacının yanında biten çöldeki bir palmye misali adeta. Bu kadın böyle bir ortamda nasıl yetişmiş ki?'' diyerek Macar kadının bu özgüven patlamasını bu şekilde anlatmaya çalıştığı görülmektedir (Rudnay-Szigethi, 1902, 245-7).

17 Ekim 1869 tarihinde Nőnevelő Intézet adıyla faaliyete geçen bu yeni kurum kısa süre içinde olağanüstü bir şekilde büyüyüp hedefine doğru hızla ve emin adımlarla ilerlemiştir. İkinci sene okul öğretim yılına 37 öğrenci ile başlar ve bunlardan 13'ü sadece belirli dersleri alırlar. Zamanla okula kaydını yaptıran kız öğrencilerin sayısı arttıkça kurumu da büyütme gereği oluşur ve böylece 1870'li yılların başlarında Kız Eğitim Okulu artık burslu ve yatılı öğrenci de almaya başlar. Yatılı burslu kız çocukları çoğunlukla taşradan seçilen yetenekli, zeki kızlardır ve böylece kısa bir süre sonra temel eğitim veren 4 sınıflık Halk Okulu da eğitime başlar okulun bünyesinde (Gyulai, 1896, 23-6; Rudnay-Szigethi, 1902, 76-85).

1868'de Eğitim Kanunu'nda yapılan bu düzenlemeden önce kurulan halk okulunda genelde yüksek okulda okumak istemeyenler eğitim görüyordu ve onlar alt sınıf memur görevi üstlenecek kişilerdi ve daha ziyade sanayici, tüccar, esnaf, memur kesimin çocukları daha çok bu okulu tercih ediyordu. Dört yıllık okul eğitimi onların beyaz yakalı olmaları için yeterli görüldüğünden 5. ve 6. sınıfta öğrenci kalmıyordu neredeyse. Karma eğitim verilen bu ara okuldan mezun olan erkek öğrenciler Sanayi Meslek Okulu'na ya da Ticaret Okulu'na veya Eğitim Okulu'na (Muallim Mektebi) devam ederken kızlar ise dadılık, çocuk gelişimi ve bakımı veya mürebbiye-muallime eğitimi aldıkları okula devam ediyordu. Ancak oradan mezun olan kızların çoğu diplomaları olmasına rağmen ne yazık ki iş bulamıyordu çünkü çalışma izinleri yoktu ve sonuçta evlenip kendi evlerinin işlerini idare ediyor, kendi çocuklarının bakımı ve eğitimini üstleniyorlardı. Derneğin faaliyetleri kısa zamanda geniş kitlelere hitap etmeye başlayınca 1873 yılından itibaren dönemin Kültür Bakanı Agoston Trefort'un da desteği ile Temel Halk Okulu ile Kız Eğitim Okulu arasında *polgári iskola* adı verilen orta düzeyde eğitim veren bir okul daha oluşturulur (Rudnay-Szigethi, 1902, 76-81; Szerb, 1934, 343, 424-8; Nyári, 2013, 27-9).

1880'de tek erkek torunları ölünce Veresler onun anısını yaşatmak adına kendileri bir eğitim vakfı kurarlar. Bunun sonucunda romanlara bile konu olmuş Zöldfa utca'da bir arsayı satın alarak vakıflardan sağlanan gelire, dernek yararına düzenlenmiş balolardan ve kermeslerden elde edilen parayla kısa süre içinde okul binasını inşa ederler. Ve kısa bir süre sonra da, 1882 yılında Bayan Veres'in olağanüstü çaba ve gayretleri ile adım adım ilerleyen, her geçen gün daha da gelişen Kız Eğitim Okulu projesi Ulusal Macar Kadın Eğitimi Derneği'nin kendi mülkü olan okul binasının açılışı yapılır. Derneğin kendi mülkiyetinde olan bu yeni binada 11 sınıflık derslik yer alıyordu, ayrıca şan, jimnastik ve çizim salonu ve oyun yeri, hatta paten sahası dahi vardır. Yine Dernek yararına toplanan bağışlardan kalan parayla bu okulda kütüphane ve mineral koleksiyonu de oluşturulur. Zöldfa utca'da

inşa edilen bu okul binası bugün Macaristan'daki en eski ama kendi döneminin en modern, en çağdaş eğitim kurumu olma özelliğini taşımaktadır (Rudnay-Szigethi, 1902, 76-85; HKH, 2015, 1-3) .

1890'lı yıllara gelindiğinde bu okuldan mezun olan kız öğrencilere eğitmen veya mürebbiye, muallime diploması verilir artık. Bu arada okulun adı ve kaydettiği başarılar yurtdışında da duyulunca Almanya'dan, İsviçre'den, Sicilya'dan, Fransa'dan ziyaret edenler olur. Hatta Kraliçe Erzsébet bile Derneğin faaliyetlerinden duyduğu memnuniyetini üç kez okulu ziyaret ederek ifade etmiştir (Gráberné-Keszthelyné,2003, 5; Schuller, 2015,1-5) .

1889 yılında okulun eski mezunlarının düzenlediği kuruluş yıldönümünde ilerlemiş yaşına ve bozulan sağlığına rağmen eğitim çalışmalarına ara vermeyen Hermin Veres o dönemde bir kadının aldığı en yüksek devlet nişanı olan kraliyet fazilet nişanı ile onurlandırılır ve bu törene kraliçe Erzsébet, Sisi de de bizzat katılmıştır (Rudnay-szigethi, 1902, 249-255). Ancak senelerce durmak yorulmak nedir bilmeden çalışan HerminVeres1890 yılında sağlığı artık elvermediğinden Dernek yöneticiliğinden istifa eder, fakat Dernek üyeleri onun fahri başkan olarak kalmasını isterler. Yerine yakın dava arkadaşlığı yaptığı Kontes Teleki seçilir ve her daim yanında olan kızı Szilárda Rudnay'ı ise Derneğin başkan vekili olur (Rudnay-Szigethi, 1902, 105-113, 245-8).

Ancak durmak yorulmak nedir bilmeyen Bayan Veres hasta yatağında kızının yardımıyla da olsa o eğitim işini sürdürür ve neredeyse ömrünün son gününe kadar çalışır; kendini eğitime adanmış bir kadın olarak pek çok fikir yazısının yanı sıra 1868'de yayımlanmış olan *Nézetek a női ügy érdekében* (Kadın Davasına Dair Görüşler) adı altında telif eserinin haricinde *Tapasztalati lélektan* (Uygulamalı Psikoloji) ders kitabını kızının fa yardımlarıyla yazıp yayınlar ölümünden kısa bir süre öncesinde 1895 yılında (Rudnay-Szigethi, 1902, 248-255;MÉL, 1990, 110) .

1890'lı yıllarda ONKE eğitim kurumunun kız eğitim programının Yüksek Kız Eğitim Okulu 4 yıllık Yüksek Okula dönüştürülür ve bundan sonrasında oradan mezun olan genç kızlar çalışabilecekleri eğitmen (muallime) ve mürebbiye diploması almaya hak kazanırlar. Ancak o sırada artık yatalak bir hasta olduğu için Bayan Veres yıllarca emek verdiği ve hedefine ulaştığını gördüğü okulunun tüm öğretmenlerini evine çağırarak onlarla kendi dillerinde vedalaşır, helalleştikten sonra ömrünün yarısını Macar kadınının eğitimi meselesine vakfetmiş olan Pál Veres'in eşi olan Hermin Beniczky 28 Eylül 1895 yılında Vanyárc'da vefat eder.

Sonuç

Veres Pálné-Hermin Beniczky Macar eğitim tarihi alanındaki çabalarının sonuçlarını daha hayattayken almış; kız çocuklarının kendi kendilerine yetebilecek düzeyde eğitim almalarının önünü açmış; ev idaresi, çocuk bakımı, adabımuaşeret gibi temel bilgileri edinmelerinin yanısıra kültürlü, görgülü bireyler olarak yetişmeleri için Macarca, edebiyat, yabancı dil, estetik, mantık, psikoloji, cebir, tarih, müzik, resim, çizim gibi dersler ile yeteneklerinin ortaya çıkmasına vesile olmuş, ama en önemlisi o güne kadar sadece varlıklı aristokrat ailelerin ya da kentsoylu ailelerin bir kısmının kız

çocuklarının gördükleri özel eğitim uygulamasının dışına çıkarak aşamalı bir şekilde zamanla bütün kız çocuklarının erkek çocuklarına tanınan eğitim hakkından yararlanmasını sağlayarak okul ortamında örgün eğitim-öğretim görmelerinin önünü açmıştır.

O, bizzat kendisinden hareketle eğitimin bir kadın için ne denli önemli olduğunu erken algılamış bir kadındır; kız çocuklarının eğitilmesinin önemini kendi kızının gelişimiyle gözlemleyerek kavramış bir annedir aynı zamanda ve eğitim görmüş bir kadının kendisine, ailesine ve toplumsal hayata kazanımlarının ne derece önemli olduğunu anlamış ve güç de olsa bunu anlatmayı başarabilmiş azimli bir kadındır; eğitilmiş bir kadının hayata bakışı, hayattaki duruşu, yaşam biçimi ile cahil kalmış kadını karşılaştırabilmiş ve aradaki farkı görüp ekonomik, toplumsal gücünü kullanarak bu uğurda başka kadınlar için bir şeyler yapması gerektiğine karar vermiş yürekli bir kadındır aynı zamanda.

Dönemin yerleşik aile hayatı kalıpları dışına çıkarak eşinin de rızası ve onayı ile daha çok erkeklerin boy gösterdiği kültürel, sosyal, siyasal etkinliklere eşiyile birlikte dahil olarak eğitim gördüğü taktirde, fırsat verildiği taktirde bir kadının neler yapabileceğini karşı cinse anlatmaya çalışan ve bunu ispat edebilmiş bir kadındır. Onun mücadelesi hem kendisiyle, kendi kaderiyedir bir yerde, hem de toplumdaki yerleşik değer yargılarının bertaraf edilmesine karşı sürdürdüğü ve sonunda başarıyla taçlandırılmış uzun soluklu bir mücadeledir aynı zamanda.

Hayatta iken pek çok ilke ve başarıya tanık olur, başlattığı işin nerelere vardığını görme şansına da nail olur. 31 Ocak 1895 tarihinde dönemin Eğitim Bakanı Gyula Wlassics'in "*kadınların artık bilimle meşgul olma vakti gelmiştir*" dediğini de duyar. 28 Eylül 1895 tarihinde vefat eden Hermin Beniczky-Veres aynı yılın Kasım ayının 18. gününde Macaristan'da kadınların yüksek eğitim kurumlarında öğrenim görme ve çalışabilmelerini sağlayan en yüksek onay kararının çıktığını göremez ama onun bizzat emeği ve katkısı olan bu gelişme sonucunda 19 Aralık 1895 tarih ve 65.719/1895 sz. VKM Kararnamesi ile Eğitim Bakanı Wlassics Budapeşte ve Kolozsvár Üniversiteleri yönetimine konuyla ilgili bilgilendirme yazısı göndererek o tarih itibariyle Sosyal Bilimler Fakültesi, Tıp Fakültesi, Eczacılık Fakültesi kapılarının kız öğrencilere de öğrenim hakkı tanıdığını ve oradan mezun olan kadınların yine isterlerse üniversitelerde öğrendikleri mesleği icra etme hakkı tanıdığını bildirir (Rudnay-Szigethi, 1902, 249-255).

Hermin Beniczky-Veres Pálné ömrünün ortasında iken saygın ve itibarlı bir eşin yanında sefa sürmek imkanına sahipken eşinin ona sağladığı tüm imkanları sonuna kadar kullanarak incitilmiş gururunun, yaralanmış yüreğinin deva bulması için kendini başka kadınların eğitimi meselesine adanmış, zor hayatları yaşamaya mecbur ve mahkum kadınların hayatına ışık tutmak için mücadele etmiş bir kadındır. Kendisine her zaman destek olan ve 46 yıllık evliliğinde hep saygı ve sevgi gören bir eşe sahiptir; ikinci çocuğunun ölümü üzerine biricik kızının eğitimine, yetişmesine aşırı özen gösteren şevkatli ama bir o kadar da disiplinli bir anne; yaşadığı sosyal ortamdaki kadın-erkek ilişkilerini farklı açılardan sorgulayan meraklı bir kadın; okumaya ve yeni şeyler öğrenmeye aşırı

meraklı özgüveni yüksek, azimli, kararlı ama bir o kadar kırılgan, duyarlı bir kadın; yaşadığı dönemde kadını yeteneksiz, beceriksiz, savunmasız, zayıf ve adeta ikinci sınıf vatandaş gibi gören erkek egemen topluma kafa tutması, meydan okuması ile Macar kadınına birçok hakkı kazandırmada etkin rol oynamış yürekli, öncü bir kadındır Hermin Beniczky - Veres Pálné.

Bugün Budapeşte’de kurucusunun adını taşıyan okul Veres Pálné sokağında faaliyetlerine hala devam etmektedir ve 1915’den beri okulun bulunduğu sokak hala onun adını taşımaktadır. Ardından bugün bile onun adıyla anılan saygın bir eğitim kurumu, örnek bir eğitim programı, azmin ve sebatın güzel sonucunu bırakır. Onun açtığı yoldan yürümeyi seçenlerin önünde üniversite kapılarının açıldığını göremese de üniversite eğitimi alabilen, okuyup meslek sahibi olabilen her Macar kadını kendisine vefa borcunu taşır yüreklerde. Büyük ve zorlu bir mücadele vermiş, adeta imkansızı başarmıştır ve bu yüzden de kendi döneminin en güçlü kadını olarak kabul edilmektedir Macar tarihinde.

Kaynakça

- Andor, Cs. (1998). Madách Imre és Veres Pálné. Vanyárc-Budapest.
- Baráth, F. (1878). Az Országos Nőképző-Egylet története és tanintézetének statisztikai kimutatása. Budapest.
- Bobula, I. (1936). Veres Pálné Beniczky Hermin. *Magyar Női Szemle*, 1936, 44-49.
- Gónczy, B. (1915-1016). Veres Pálné született Beniczky Hermin és Gróf Teleki Sándorné született Teleki Jozefin grófnő EMLÉKEZETE. Budapest. Országos Nőképző-Egyesület.
- Gráberné Bösze, K.- Keszthelyné Mányi, I. (2003). A Veres Pálné Gimnázium könyvtárának története és jelene. Budapest: EPA
- Gráberné Bösze, K. (2015). Kétszázéves született Veres Pálné. *Könyv és Nevelés*, XVII. Évf.2015/4.sz., 1-5.
- Gyulai, P. (1896). Veres Pálné emlékezete. *Budapesti Szemle*, 1896, 23-36.
- Kozári, M. (2005). Ki volt Veres Pál? (Családi indíttatás és háttér a XIX. századi közszerepet vállaló nők esetében)
- Kertész, E. (1966). Teleki Blánka. Életrajzi regény. Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó.
- Kertész, E. (1972). Vilma, doktorasszony. Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó.
- Kertész, E. (1987). Zöldfa u.38. Budapest: Móra Ferenc Könyvkiadó.
- Nyári, K. (2013). Az igazi hősök-33 magyar. Budapest.
- Péter, L. (1994). Új Magyar Irodalmi Lexikon, 2, H-Ö. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Rudnay, J.-Szigethi, Gy.(1902). VERES PALNÉ Beniczky Hermin ÉLETE ÉS MŰKÖDÉSE. Budapest: Athenaeum.
- Szerb, A. (1934). Magyar irodalom története. Budapest: Magvető

Elektornik Erişim

- Cultura-MTI (2015). A magyar nőnevelés úttörője. Cultura-MTI/2015. szeptember 28. hétfő. Kultura, irodalom: http://cultura.hu/kultura.hu/a_magyar_noneveles_uttoroje/16.02.2017/
- Magyar Életrajzi Lexikon. (1967). Veres Pálné, Beniczky Hermin. Budapest: <http://mek.oszk.hu/00300/00355/html/>
- MTA (2016). Akik rácsfolták Madáchra: rendkívüli női sorsok a 19. századból: 2016 március. 25.:http://mta.hu/tudomany_hirei/rendkivuli-sorsok_19_szazadbol/
- Schuller, G. (2015). Az úttörők. Magyar történeti úttörő arckép csárnok. http://www.rubicon.hu/magyar/oldalak/az_uttorok_magyar_oldalok/magyar_noterteneti_arckepcsarnok/